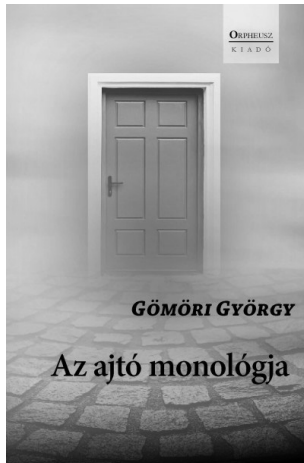

BAKONYI ISTVÁN

Gömöri György: Az ajtó monológja

Orpheusz Kiadó
Budapest, 2017
76 oldal, 1425 Ft

Egy aprósággal kezdem: a 4. oldalon, a kiadó neve fölött szerzőként Gömöri György neve, így, három ö-vel van fel-tüntetve. Sajtóhibákkal terhes korunk egyik mulatságos tel-jesítménye...

Természetesen ennél sokkal fontosabb az, ami verster-mésként benne van ebben a kiváló kötetben. A címmel kap-csolatban sok mindenre asszociálhat az ember. Többek kö-zött Szabó Magda *Az ajtó* c. regénye, illetve színpadi változa-ta is eszünkbe juthat. A címbe emelt tárgy ráadásul ősi szim-bólum is, és a mögötte meghúzódó valóság titkai mindig iz-galmasak. Az ajtó mögött ott lehetnek a múlt emlékei, vagy éppen olyan dolgok, amelyek nem tartoznak a külvilágra. Gömöri György kötetcímadó verse is számos értéket rejt. A „főszereplő” egyben humánus tartalmakban gazdag, mono-lógiából egy sűrített portré áll össze. Különös jelentése lehet a „nyílnak és csukódnak”-féle feladatnak, és még inkább an-nak, ami a vers végén olvasható: „...Ha nem lennék, sivár len-ne a ház, / s lakói éjjel-nappal szenvednék hiányomat.” Bi-zony, többről van itt szó, mint a szövegben ugyancsak emle-getett „festett deszkalap”-nak...

Az „árulkodó” cikluscímek: *Egy százéves fényképre, Kosz-tolányi asztala mellett, Anyámmal álmodok, Egy hontalan éneke*. Ezek a címek jelzik, hogy a költő számára a visszate-kintés éppúgy fontos, mint a személyesség, az iroda-lomközpontúság és a hazájáért érzett felelősség. Az iroda-lomtörténész és szépíró feladatvállalása éppúgy, mint az 56-os múlt és az emigráció. Átlengi a versek világát egy nagyon szépen föllelhető békevágy, az öregedő költő bölcsessége és érettsége, a szeretet óhajtása. A múltidézés része a rokon-szenves magyarságtudat is, miképpen ezt láthatjuk az *Egy százéves fényképre* c. vers soraiban. „...Nem tudok róla töb-bet, de ez is elég / ahhoz, hogy tudjam, milyen régen vagyok / (bárhol is lakjam) hiteles magyar, / hitelesebb a szájas nyikhajoknál...” Van emögött történelmi felelősség, józanság

”

és önbecsülés is. 1956 vállalt öröksége pedig egyértelmű és szilárd alapokat jelent számára mindmáig.

Azt is érzékeljük, hogy ott van ebben a kötetben az összegzés-igény, az eltűnt idők nyoma éppúgy, mint a jelen izgató gondjainak sora, s persze a jövőféltés. Mindezt különös, puritán, közvetlen versbeszédben mondja el, ugyanakkor – mint már korábbi kötetekben is megfigyelhettük – a Nyugat vagy éppen Kosztolányi szemléletmódja is igen közel áll hozzá. Szövegei szabadon áradnak, sokszor fő erényük az a tényszerűség és dokumentatív jelleg, ami Pilinszkyt vagy éppen Örkényt is jellemezte. *Statisztika (Az Einsatzgruppen történetéből)* c. verse így szól: „Megkérdezték a Wehrmacht katonáit: / hajlandók lennének-e tüzet nyitni / védtelen nőkre és gyerekekre. / 124-en voltak a hamburgi században. / Négy nem vállalta. / Más munkára osztották be őket.”

Érzékenyen érinti a közélet sok visszássága, ám időnként visszatér számos múltbeli történésre is, például az ötvenes évekre, és igazolja, hogy nincsenek „lerágott csontok” (*Üzenet a múltból*). S ha már összegzés, akkor nem maradhat ki a költő feladatát érintő elmélkedés sem. *A költő meghatározása* kétszer is előkerül, hiszen a hátsó borítón is olvasható. „a költő az álmok médiuma / a jövő antennája a hihetetlen / dolgok hívő várományosa...” Szép, pontos, lírai meghatározás! Persze az is kiviláglik, hogy az álmok médiuma mellett gondolkodó lény is a költő, az élet és a sors hú krónikása. A tények és a logika közvetítője, a József Attila-i értelemben, de itt az is igaz, hogy nem tudomány...

A kötet sajátosságai közé tartozik, hogy erős benne az „irodalmi szál”, a költőelődök és kortársak hatása. Mindez lírai portrékban testesül meg, s ezek szép teljesítmények. Érződik bennük Gömöri rokonszenve, a lengyelekhez fűződő szellemi kapcsolata. A „megszóllítottak” között van Paszternák, Ibsen, Petri György vagy legfőképpen Kosztolányi. Epikus elemekben gazdag lírai szövegek ezek, és mindig fölemelkednek a hétköznapi szintje fölé. Van úgy, hogy az álom segítségével, ahogy ezt az *Álom, lengyelekkel* mutatja. A költő álmában találkozik II. János Pál pápával és Czeslaw Miloszsal, s aztán jön a kissé morbid kérdés: „...Utána eltűnődtem: kérdezhettem volna / „milyen halottnak lenni?” – ami merőben / szónoki kérdés, hisz meg lehet felelni / egyetlen szóval: „Más”. És ezzel / be is fejeznénk magvas eszmecserénket.” *A Kosztolányi asztala mellett* c. versben csak ürügy a szeretett és méltatott költőelőd, hogy aztán jöjjön a keserűség az irodalom jelen állapotai fölött.

A kötet legszemélyesebb s talán legszebb ciklusa az *Anyámmal álmodok*. Olyan költő képe bontakozik ki itt, aki nagyon is az evilágban él, de jól tudja, hogy vannak más „tartományok” is a létezésben. A halál és az álom testvériségét is érinti, és leírja: „...orfeuszi alvilágban / vendég vagy csak jövevény / amit régen elrontottál / jóvátenni nincs remény...” (*Álom, halottakkal*) S aki már elveszítette anyját, aztán könnyen át tudja élni az *Anyámmal álmodok* c. vers keserűségét, a felejtés elleni szándékot, ami huszonkét esztendő után munkál az emberben. Itt sem patetikus a hang, itt is egy múltbeli hétköznapi pillanatot rögzít, hogy aztán elérkezzen a végkifejletig. Mint ahogy megrendítő vallomás, már-már bűnvallás az *Utóirat Anyámhoz* c. költemény is. „...Bár minden héten / írtam neked, valahol mindkettőnkben / ott lappangott valami bűntudat: / benned zaklatott-nomád gyerekkorom, / és bennem »hűtlenséges hűségem« miatt.”

És ő is olyan költő, aki az emigrációban is mindig őrizte magyarságát, az anyanyelv szeretetét. Akkor is, ha zajlott benne a hontalanság és a magyarságtudat belső küzdelme. Közben ugyancsak kifinomult nyelvi eszközökkel szól az idő múlásáról, fogyásáról, ahogy ezt látjuk a

Dünnögőben. „...De az idő... szökik, tőled elszalad. / Mind kevesebb friss levegőd, / S új szavad.” S a gondolkodó, egyre bölcsebb költő persze töpreng a lét értelméről, és nem jut más-hová, mint: „...Halandó emberek / vagyunk, akik lehet, hogy képzelik / csak Istent, de Ő / annyira igaz, / mint az általunk elképzelt idő.” Teret enged a többféle értelmezésnek, hasonlóan a *Hajnali részegség* Kosztolányiához.

Másutt éles szavakkal bírálja jelenünket, anélkül, hogy hangja túlságosan direkt lenne. Nyilvánvaló, hogy így is kiválthat ellenszenvet, ám kétségtelen, hogy jogosan él a költői szó-lásszabadság lehetőségeivel. Ugyanakkor nem süpped bele a hétköznapiokba, felül tud emelkedni azokon. S mint oly sok klasszikus és kortárs, ő is megéneklei a természet csodáit, mintegy szembeállítva a „meglódult világgal”, annak törtéteivel, a drótkerítések valóságával. Persze a „baljós hírek” megkeserítik az „önfeledten nyíló sárga rózsza” világát/virágát is. Innen már csak egy lépés, hogy megírja korunk terrorjának a valóságát is, a „feketeszázlósokat”, a „halál önzetlen bajnokait” is, puritán és karakterisztikus hangon. S a következtetés: „...Egy biztos: a halál önzetlen bajnokait / nem csak a drónok érik el hamarosan, / hanem azoknak az átka is, akiket miattuk / üldöznek el szétvert, felújított otthonaikból.” Kimondatik egy nagy igazság is: „...Istent hiába szólongat / akit sátáni tette szít / a benne fortyogó harag...” (*Kinn zúg a szél*). Felelősségteljes költői hang, a morál emberének megszólalása!

Gömöri György tulajdonképpen egy hagyományos költőszerepet játszik a megújítás igényével. Hiszen a történelemben és a társadalomban, valamint a természetben ágyazott emberről szól, sosem patetikusan, helyenként hétköznapi stílusban. Verseiben vissza-visszatér az eszmélés idejének sok emléke, és az „őszikék” sem hiányoznak a választékból. Látjuk, hogy szereti Budapestet és hazáját. Még ha voltak is közben „megcsalások”.

S ami ugyancsak fontos: egy független szellem szép kötete *Az ajtó monológja*.